

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Асен Терзиев, НАТФИЗ „Кр. Сарафов“

за дисертационен труд на **Петър Бориславов Денчев** на тема „**Употреба и функция на пространството в театралния спектакъл от 1968 г. до наши дни**“ за присъждане на образователната и научна степен доктор по научната специалност Театрознание и театрално изкуство, 8.4

Дисертационният труд на Петър Денчев представлява изследване върху проблема за пространството в театралния спектакъл. Този фокус е ясно заявен в заглавието, но самият, богато илюстриран текст, простиращ се в общ обем от 338 страници (вкл. със заглавните страници и библиографския списък) надхвърля предварително заявената хронологична рамка. Амбициозното изследване е проведено паралелно във философски, естетически и културно-исторически план и не се съсредоточава само върху времевия отрязък след 1968 г., на който е посветена около 1/3 от текста. То трасира огромни периоди от историята както на българския, така и на европейския театър, започвайки и в двата случая с широко приетите сред театралните изследователи техни начала. Така корените на европейския театър начеват от Античността и Древна Гърция, а корените на българския - от епохата на Българското Възраждане. Аналогично, отново следвайки приетото сред повечето театрални изследователи делене, дисертационният труд следва логиката на големите периоди в театралната история – Средновековие, Ренесанс, Класицизъм и Барок, Просвещение, Романтизъм, Модернизъм и Пост-модернизъм, заедно с вътрешните им подразделения и течения. Цялата втора глава „Моделиране на пространството“ е заета с това да филтрира през логиката на този хронологичен ред проблема за театралното пространство. Текстът впечатлява с добрата ерудиция на автора, чийто разказ демонстрира стабилно познаване на

фактологията и уверена навигация при анализа на преходите от епоха в епоха. В този широк преглед Петър Денчев не само изброява факти, но извежда важни акценти и търси отговорите на сложни въпроси. Той не просто набляга на силната връзка на театъра с градската култура, а изцяло мисли театъра като урбанистичен феномен (стр. 50-51) и проследява изчерпателно и подробно заражданията и изчезванията, възражданията и новите появи на различни театрални топоси - от хълмистите склонове и *агората* на древногръцкия полис с появата на първите театрални съоръжения, през театрализацията на църквите и площадите в средновековния град, през последвалата поява на закритите театрални сгради в късния Ренесанс и националните театри на Просвещението, до повторното излизане от театралните сгради и повторната театрализация на различни обществени пространства в модерните и постмодерни времена. Тук е важно да се отбележи, че разказът на Петър Денчев в никакъв случай не е разказ само за развитието на сценичната архитектура или сценографията, защото паралелно с него той проследява и важните колебания в това как се конструира и мисли театралното пространство в абстрактен и чисто художествен план, като фикция. През призмата на класическото понятие „мимезис“ и съвременното понятие „проксемика“ (и двете понятия са представени в първата глава) Петър Денчев коментира вечноменящите се разбирания за театралното пространство – доколко то е споделено, общо, социално пространство, в което гледащи и играещи могат да се смесват, и доколко то е идеално, естетическо пространство, абстрахирано с помощта на различни художествени стратегии като, например, перспективата.

Както вече споменах, това сложно разбиране за театралното пространство Петър Денчев се е опитал да въведе и проблематизира още в първата глава „Проблемът за пространството“. В нея той го разглежда „...като

метакатегория, която включва равнопоставено, в единен времеви поток, репрезентацията и наблюдението; съответно – правещите театър и гледащите го.“ (с.12). Първоначално филтрира проблема през призмата на физиката и метафизиката и скицира набързо различните разбирания за пространството при двамата емблематични съвременници – Исак Нютон и Готфрид Лайбниц, след което фокусът се премества изцяло върху философската страна, пробягвайки схващанията на някои емблематични фигури от различни периоди – Платон с мита за пещерата, есетата на Бъртранд Ръсел, Мишел Фуко и Жан-Франсоа Лиотар. Като важен аспект на философското разбиране за пространството е спомената и феноменологията, като тук смятам, че текстът определено би се обогатил, ако се добави и коментар към едно от най-емблематичните произведения в тази област – „Поетика на пространството“ от Гастон Башлар. В случая обаче, такъв пропуск може да се оправдае с това, че философията е ползвана само като възможна перспектива, а не като основна или единствена.

Фокусът на дисертационния труд е преди всичко емпиричен и той е разгърнат в трета, четвърта и пета глава, които са посветени на проблема за театралното пространство изцяло в български контекст. Тук Петър Денчев, освен че продължава по един аналогичен на предходните глави начин с прецизен и хронологичен исторически анализ, но и вече изцяло премества вниманието върху емпиричната страна на проблема, която също е формулирана в началото. За автора, от естетическа гледна точка, е много важна появата на театралния режисьор от края на XIX в. като модерна, еманципирана и самостоятелна, творческа фигура, а за самата тема на дисертационния труд, от значение е тенденцията за сформирание на двойки между режисьор и сценограф, споделящи общи художествени търсения, които започват да работят често или ексклузивно заедно (с. 34-35). Трите глави, посветени на българския театър впечатляват с много добро и задълбочено

познаване на материята. За целта Петър Денчев освен, че е проучил много голям брой вече съществуващи изследвания от български специалисти и материали в пресата, също така е събрал богат илюстративен материал и е провел специални интервюта, така необходими за реконструирането на представленията. Петър Денчев ситуира задълбоченото проблематизиране на театралното пространство в български контекст в междувоенния период най-вече през работата на режисьори като Гео Милев, Никола Масалитинов, Исак Даниел, Хрисан Цанков и техните сценографи. Авторът откроява и два важни феномена, на които са посветени последните две самостоятелни глави - появата на устойчивите творчески тандеми режисьор-сценограф през 60-те, 70-те и 80-те години на XX в. в четвърта глава, и любопитният момент на „окупиране“ на различни пространства както в самите театрални сгради (тавани, фойета, вътрешности на сцената и др.), така и извън театъра (улици, сгради) през 90-те години на XX в., в последната пета глава на работата. Текстът и на двете глави е много подробен и енциклопедично-изчерпателен. Изброени са голямо количество творци и представления, като тук единствената ми препоръка би била към една последваща ре-организация на текста (при евентуално желание той да бъде публикуван), която да съумее да открие още по-ясно водещите акценти и тенденции.

В заключение, намирам дисертационния труд за много старателно и задълбочено проведено изследване, което впечатлява с богати познания за световния и българския театър и ерудиран анализ. Препоръчвам на неговия автор, Петър Денчев, да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“

29 октомври 2021 г.

.....

/доц. д-р Асен Терзиев/